

МОДУЛЬ 4

Поєднуємо докази й тези

Пишемо
есе

Цілі:

- навчити учнів і учениць працювати з джерелами, які демонструють різні погляди на певне дискусійне питання;
- поглибити вміння учнівства писати тези й твердження, які з'являються та розвиваються під час повторюваного читання, обдумування і письма;
- навчити переглядати тези / твердження під час глибшого занурення і дослідження суспільної проблеми;
- розвинути критичне й творче мислення;
- навчити учнівство визначати докази й пояснювати важливість їхнього зв'язку з тезою;
- поліпшити навички написання коментарів; навчити коментувати докази так, щоб пов'язувати їх з тезою;
- сприяти розвитку доброчесності учнівства через відпрацювання навичок роботи з джерелами й написання власних коментарів.

Опис методики (ОР, Мета)

Ця методика вчить вибудовувати логічну структуру формального есе, вдумливо добирати докази для підтвердження власної тези й широко розкривати тему.

На початку роботи з дискусійним питанням учні й учениці покладаються переважно на власні здогадки. У результаті вони мають навчитися писати обґрунтовані тези. Далі учні й учениці вчаться додавати коментарі до своїх тверджень, пов'язуючи докази з тезою, що є основоположними елементами формального есе.

Методика передбачає проведення циклу з восьми послідовних занять (або й більшої кількості, якщо вашим учням та ученицям знадобиться додатковий час для опанування певних навичок).

Спершу учні й учениці під час кількох ітерацій вільного письма пишуть те, що вже знають та розуміють щодо теми.

Далі вони обговорюють у малих групах свої нотатки, ключові думки й бачення.

Потім — читають збірку текстів на цю тему, знаходячи в них ключові слова й фрази, роблячи нотатки та коментарі.

Після цього учні й учениці створюють графік того, як ці тексти пов'язані між собою, та додають власне бачення до нього.

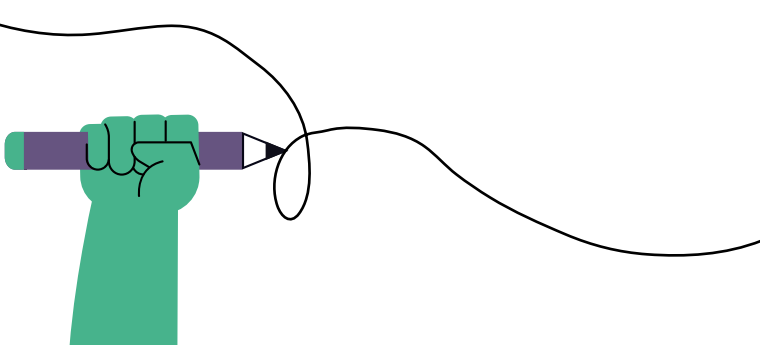
Далі вони пишуть тезу, добираючи до неї докази з матеріалів, які читали напередодні.

Після цього — пишуть чернетку есе. Однокласники й однокласниці читають її та дають зворотний зв'язок.

Насамкінець учні й учениці готують другу чернетку, яку перевіряє вчитель / вчителька.

Матеріали для вчительства:

- [презентація 4 модуль;](#)
- презентації для з'ясування того, що таке теза (твердження):
 - [Презентація для базового рівня;](#)
 - [Презентація для поглибленого рівня;](#)
- [планувальник для поєднання доказу й тези;](#)
- [план-схема написання есе;](#)
- [схеми речень для написання коментарів;](#)
- [бланк для оцінювання учнівством робіт однокласників і однокласниць;](#)
- [формуляр для формувального оцінювання;](#)
- [форма для рефлексії вчителя / вчительки й планування наступних кроків;](#)
- [добірка текстів для учнівства \(11–16 років\);](#)
- [добірка текстів і медіаматеріалів \(для учнівства 14–16 років\);](#)
- нотатник.

Підготовка до занять:

Оновіть презентацію, запропоновану в цьому наборі матеріалів, відповідно до вашого плану уроку.

Оновіть збірку текстів, яку берете в роботу. Зверніть увагу, що в збірці «Гроші й щастя» подано п'ять текстів на вибір. Ви можете використати всі п'ять, а можете — три.

Підготуйте на великому ватмані план-схему написання есе, а також схеми речень для надання коментарів. Якщо маєте змогу, видрукуйте їх для учнівства.

Також видрукуйте тексти для роботи, формуляр для оцінювання учнівством робіт однокласників і однокласниць, а також планувальник для поєднання доказів та тези.

1

Розпочинаємо тематичне обговорення (Слайди 2–8)

□ Розпочніть із трьох сесій безперервного вільного письма (5 хвилин кожна).

Попросіть учнів і учениць розгорнути їхні нотатники (або зошити) та безперервно писати впродовж 5 хвилин про те, що вони знають чи думають щодо теми.

Після цього попросіть їх перечитати написане й обрати рядок, який їм видається важливим.

Угорі наступної сторінки нотатника (або зошита) потрібно переписати обраний рядок. Після цього учні й учениці знову пишуть упродовж 5 хвилин, занурюючись глибше в питання. Це вже друга ітерація безперервного вільного письма.

Під час третьої ітерації, яка також триває 5 хвилин, учні й учениці мають обрати одне із запитань та письмово відповідати на нього в нотатнику (або зошиті).

Запитання для вибору:

Чому ця проблема важлива для вас?

Як це вплине на вас?

Кого ще може хвилювати ця проблема? Що б вони подумали?

□ Об'єднайте учнівство в пари або малі групи (по три особи). Учні й учениці мають обрати один зі своїх трьох записів та поділитися ним із групою. Якщо у вас є змога, попросіть кількох з них прочитати свої записи вголос для всього класу. Але не змушуйте учнівство це робити.

Досліджуємо, хто що каже на цю тему: занотовуємо важливе з текстів

(Слайди 9–14)

- Оберіть збірку текстів, з якою працюватимете з класом. Видрукуйте її та роздайте учнівству. Покажіть учням і ученицям, як робити нотатки, виділяти ключові слова та речення на прикладі однієї зі статей. Їм важливо навчитися виділяти ключове й робити нотатки, адже це поглиблює їхнє розуміння теми.

Потім дайте достатньо часу, щоб учні й учениці самостійно опрацювали тексти, виділяючи ключові слова та речення в них. Попередьте, що на наступному занятті вони працюватимуть із цими текстами для того, щоб сформулювати власну тезу, а також обрати на її підтвердження докази зі збірки.

Як нотувати текст:

- підкресліть або запишіть на берегах нотатника (або зошита) тезу статті, яку читаєте;
- виділіть (візьміть у дужки, підкресліть) інформацію, яка здається важливою;
- оберіть ключові слова, які відображають суть або деталь;
- напишіть ключові слова на берегах, щоб було легше шукати інформацію під час планування і написання есе.

Коментуємо прочитане. Створюємо графік дискусії

(Слайди 9–10)

Робота в нотатнику (або зошиті, якщо учнівство не працює з нотатниками)

- Попросіть учнів і учениць розгорнути збірку текстів, з якою вони працювали напередодні. Їхнє завдання — показати у вигляді простого графіка, як ці тексти пов'язані між собою. Це можуть бути кола, розміщені в певний спосіб відносно одне одного, стовпці чи інша форма візуалізації взаємозв'язку.

Зверніть увагу, що учнівству може бути складно зробити це. Тому приготуйте заздалегідь простий приклад графіка. Візуалізація зв'язку текстів у такому вигляді допоможе учням і ученицям краще зрозуміти різні позиції в тексті.

Наприклад:

Після створення графіка попросіть їх написати коротке пояснення до нього.

«У тексті №1 ідеться про вплив грошей на щастя людини. У тексті №2 — про те, що насправді вирішальну роль для щастя мають взаємини між людьми. А в текст №3 написано, що щастя — дуже складне поняття і зростання достатку не завжди призводить до підвищення рівня щастя. Текст №4 взагалі каже, що відчуття щастя залежить від гормонів і нейро-медіаторів, які є в організмі людини. А текст №5 — що можна вирахувати точку насичення грошима, після якої відчуття щастя вже не зростає».

Отже, графік має відображати те, як ці тексти пов'язані між собою. Учні й учениці мають бути готовими прокоментувати, яким є цей зв'язок.

Після цього попросіть учнівство обговорити свій графік з однокласником / однокласницею і внести в нього зміни, якщо це буде потрібно після обговорення.

- Попросіть учнів і учениць на наступній чистій сторінці нотатника або зошита безперервно писати впродовж 8 хвилин, даючи відповіді на запитання:

Кого це питання стосується більше за інших?

З якими причинами й наслідками ці люди можуть зіштовхнутись?

Потрібно додати інформацію з двох або більше текстів для підкріплення своєї думки.

Попросіть учнів і учениць повернутися до свого графіка та відмітити на ньому власну позицію. Що вони думають про зв'язок грошей і щастя?

4

Готуємося до написання власного формального есе. Пишемо тезу

(Слайди 11–13)

- Якщо ваші учні й учениці ще не дуже вправні в написанні тез, покажіть їм презентацію на цю тему (вона міститься в матеріалах цього навчального курсу). Можливо, ви захочете навчити їх писати не просто, а нюансовані тези. Тоді покажіть презентацію для поглибленого розуміння тез.
- Після цього переходьте до етапу написання перших тез щодо обраної теми. Попередьте учнів та учениць, що їхні тези можна уточнювати або й повністю змінювати відповідно до своїх темпу роботи та бачення. Це нормально, тому не варто хвилюватися.

Перш ніж розпочати безпосереднє написання тез, попросіть учнів і учениць переглянути свої записи у форматі вільного письма (їх має бути чотири), графік та нотатки. Щоб стимулювати мислення учнів і учениць, можете спитати: «Чи змінилася ваша думка? Як саме? Що на це вплинуло?».

Попросіть учнів і учениць записати в нотатнику або зошиті тезу та ключову інформацію, яка вплинула на те, що Тезу (твердження) є саме такою.

Об'єднайте учнівство в пари чи групи по три особи. Попросіть обговорити тези й ключову інформацію, яку вони виділили. Скажіть переконатися, що Теза (твердження) дискусійна, її можна обґрунтувати й обстоювати.

5

Пов'язуємо докази з тезою, пишемо коментарі

(Слайди 14–19)

- Роздайте учням та ученицям по три примірники *планувальника «Поєднуємо докази й тезу»*. Попросіть написати їхню тезу згори кожної сторінки планувальника. Нагадайте, що вони можуть змінювати свої тези відповідно до своїх темпу роботи й бачення.
- Покажіть учнівству файл *«Структурні схеми для написання есе»* (на проєкторі, ватмані або ж у видрукованому вигляді). Учні й учениці мають вирішити, яку структуру використовуватимуть надалі для підготовки своєї чернетки формального есе. Ця структурна схема має допомогти їм логічно обґрунтувати тезу, підкріплюючи її доказами. А також — вибудувати логічне представлення своєї позиції в усьому тексті.

Учні й учениці мають визначити, якою буде мета кожного абзацу їхнього формального есе згідно зі структурною схемою.

Зверніть увагу, що ці організаційні схеми стосуються не стільки абзаців, скільки ідей чи розділів есе, які учні й учениці вчать писати. Допоможіть їм сприймати розділи як відповіді на запитання, які можуть виникнути в читача чи читачки, а також як твердження автора / авторки щодо теми. Отже, ці схеми є загальними, але водночас забезпечують дотримання чіткої структури й організаційного шаблону для написання ХПО-протокол проєкту есе.

- Учні й учениці обирають інформацію, яка буде доказом у кожному абзаці. Інформація стає доказом тому, що є важливою для розуміння проблеми, може змінити погляди людини на неї, прояснити вплив на світ і окреслити дії, які допоможуть розв'язанню. Продемонструйте приклад, обравши якусь частину інформації, що здається важливою і слугуватиме доказом для певного абзацу. Покажіть, як використовувати сигнальні вислови, цитати, парафразувати текст і вписати це в планувальник.

- Нагадайте учням і ученицям, що потрібно написати коментар, який пояснює, чому ці докази важливі, а також пов'язує їх з тезою есе. Схеми речень можуть допомогти учням і ученицям розмірковувати над проблемою та ліпше встановлювати зв'язки між доказами й тезою.

Схеми речень для написання коментарів — окремий файл у переліку матеріалів для роботи за цією методикою. Їх використовують для того, щоб продемонструвати розуміння проблеми, зміну думки або ж представити протилежну сторону, пояснити її вплив і дії.

6

Пишемо першу чернетку есе

(Слайди 19–21)

- Написання коментарів і вибудовування логічного обґрунтування своєї тези допомагає учням та ученицям структурувати думки й підготуватися до написання чернетки формального есе. Однак ця підготовка потребує впорядкування своїх записів, тож їм може знадобитися ваша допомога.
- Спонукайте учнів і учениць формулювати глибші тези двома способами:
 1. розширити тезу й додати «тому що» або «щоб»;
 2. зробити акцент на певних речах, чи дії, які можуть вплинути на проблему.

Зверніть увагу учнівства, що не варто обмежуватися твердженнями за чи проти. Думки варто спрямовувати в бік причин і наслідків, а також (якщо це доречно) — пропозицій.

7

Аналіз першої нотатки. Взаємооцінювання учнівства

(Слайди 22–24)

- Об'єднайте учнівство в пари. Роздайте форми для оцінювання роботи однокласника / однокласниці. За бажанням, скориставшись презентацією [«ХПО. Протокол»](#), ви можете пояснити учням і ученицям, як якісно давати зворотний зв'язок.

Кожен учень й кожна учениця тепер буде не лише автором / авторкою, але й читачем / читачкою. Він чи вона надасть оцінку тексту однокласника / однокласниці й отримає зворотний зв'язок щодо своєї роботи.

Вони помічатимуть схожі зі своїми думки, логіку поєднання доказів з тезою, аналізуватимуть тези однокласників і однокласниць та розмірковуюватимуть, чи вони дискусійні:

Чи їх можна обґрунтовувати?

Наскільки вдало їхні однокласники й однокласниці поєднали докази з тезою?

Коли учні й учениці переходять до другої чернетки, у них уже з'являються цікаві ідеї та нові думки щодо власного тексту.

8

Написання другої чернетки есе

(Слайди 22–24)

На цьому етапі учні й учениці готують есе, яке оцінюватиме вчитель чи вчителька. Для цього скористайтесь інструментами формувального оцінювання, які додано в пакет матеріалів для вчительства.

Можливі варіації проведення вправи

Ви можете проводити ці уроки з іншою збіркою текстів.

Інструменти для оцінювання

- У цій методиці використано різні види формувального оцінювання. Скористайтесь формою планування наступних кроків для роботи з класом, а також формою для формувального оцінювання робіт учнівства (додано в матеріали).
- У цій методиці також використано інструменти взаємооцінювання учнів і учениць. Крім бланка для форми зворотного зв'язку, ви можете скористатися презентацією «ХПО. Протокол», яка показує учнівству, як хвалити роботу однокласника чи однокласниці, уточнювати незрозумілі моменти й давати поради, як опрацювати текст, щоб його поліпшити.

Рефлексія і нотатки для вчителів

(питання для роздумів)

Форма для рефлексії вчителя / вчительки й планування наступних кроків, аналізу учнівських робіт і планування наступних кроків.